

**R. P. Fr. Ioannis Poncii, Corcagia-Hiberni, Ordinis Ff.
Minorvm, Sacræ Theologiæ Lectoris Ivbilati, Olim in
Collegio Romano S. Isidori Primarij Professoris;
Philosophiæ Ad Mentem Scoti Cvrsvs Integer**

Poncius, Joannes

Lugduni, 1659

2. Quæ causa impedit vacuum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95688](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95688)

rea dum extrahitur clauus cum violentia ex trabe, debet reperiri vacuum in interiori parte foraminis, quia aer eo perungere non potuit.

Respondetur, dum consumitur oleum, & extrahitur clauus, semper ingredi aërē, quamuis imperceptibiliter quoad sensum. In concauitatibus autē illis lapidum repe- tiebatur aër ab initio simul cum lapidibus productus.

Obicies cum *Mastrio* contra secundam partem: Do- ctor in quarto dist. 43. quæst. 5. ait: Si natura in instanti faceret minus ex maiori, vacuum posset esse absque mi- raculo: ergo datur virtus ad faciendum vacuum in natura secundum Scotum.

Respondeo negando consequentiam, quamuis enim daretur talis virtus, ex suppositione prioris virtutis, nō ta- men sequitur, quod de facto, quandoquidē de facto non datur prior virtus: sicut quamuis equus esset risibilis, si esset rationalis, non sequitur, quod de facto sit risibilis.

15 *Obicies* secundo pro eodem: secundum Scotum in 3. dist. 27. n. 12. Aqua non mouet se sursum ad impediē- dum vacuum, sed à virtute regitiua vniuersi: hoc suppo- sito sic argumentatur: Secludenda diuina ordinatione, nulla vis in vniuerso reperitur resistens separationi, seu disunctioni illi corporum, ad quam sequeretur vacuum: imo potius corpora vniuersi inclinatur ad illam sepa- rationem: ergo seclusa illa ordinatione diuina dari pos- set vacuum naturaliter.

Respondeo concedendo authoritatem Scoti, qui nihil aliud vult, vt patet ex ipsa littera, quam quod aqua mo- ueatur à causa aliqua extrinseca ad impediendum vacuū: nego vero antecedens, quia vel impenetratio corporum erit causa impediens illam separationē: vel aliqua causa creata contenta in vniuerso habent virtutē naturaliter impulsuam aliorum corporum ad impediendum vacuū, quæ virtus nequit impediri ab vlla causa creata.

16 Fateor tamen, mihi non satis constare, si impedi- mentum vacui non proueniat ex impenetratione iuxta secundam probationem, quin Angelus posset impedire, quo minus impelleretur corpus ad impediendum vacuū, & sic non satis constare, quin virtute Angelica posset dari vacuum, nisi, vt dixi, impedimētum eius proueniat ex illa impenetrabilitate: nam illa experientia, quibus suaderetur non dari de facto, nec posse naturaliter dari, habent locum quantum ad alias causas naturaliter agentes, non vero quantum ad Angelos.

Dices cum Complutensibus: vacuum esset miraculo- sum: ergo nequit fieri ab Angelis.

Contra: quia in antecedente petitur principium: sup- ponitur enim quod esset probandum, & quod negare non quotquot dicerent Angelos posse vacuum causare.

QVÆSTIO II.

Qua causa impedit vacuum.

Causa
impedi-
tes va-
cuum.

17 **T**RIBUS aut quatuor modis, vt plurimum impedi- ri censetur vacuum. *Primo* per motum locale, quo aliqua res mouetur contra propriam inclinationem, vt quando aqua ascendit sursum. *Secundo* per rarefactio- nem, qua corpus in ampliorem molem reducit, vt pos- sit impediri vacuum, quod alias oriretur ex condensa- tione aliorum corporum. *Tertio* per fractionem alicuius vasis. *Quarto* per detentionem corporis in loco sic vt dimoueri nequeat, vt in foliis, quorum latera, obstru- cto orificio, nequeunt à se inuicem diuelli, quia non da- tur locus aëri aut alij corpori, quod succedere posset. Queritur ergo hic, à qua causa effectiue oriatur hæc impedimenta, & particularius id examinari solet de im- pedimento primo, quod fit per motum localem rei con- tra suam propriam inclinationem.

Prima sententia est, huiusmodi corpora moueri à seip- sis per virtutem sibi intrinsicam. Authores vero huius sententiæ in assignanda hac virtute inter se discrepant: nam *Scaliger exercit. §. 1.* eam esse gravitatem ac leuita- tem existimat, non tamen vt sunt naturæ particulares, sed vt respiciunt bonum vniuersi. *Conimbricenses* autem dicunt eam esse qualitatem quandam aliam, cuius mu- nus sit impedire semper vacuum.

Secunda sententia est, ea moueri à causa aliqua extrin- seca, quam alij dicunt esse Deum, alij intelligentiam ali- quam reatricem vniuersi, alij formam totius vniuersi, alij influentiam quandam cælestem, alij corpus secedens à loco, quod attrahit post se aliud corpus, vel sicut *Magnes* attrahit ferrum, vel propter viscositatem, quæ causa est cur aliud corpus adhæreat ipsi, ac sequatur. *Mastrius* ve- ro sequens *Amicum*, ait causam huius motus esse, quod ex ordinatione Diuina, corpora debeant esse contigua, ac colligata inter se, & quod hoc supposito, corpus mo- tum à loco trahat post se aliud corpus. Vnde quod est causa, cur moueatur corpus à loco, est etiam causa, cur aliud corpus sequatur ipsum.

CONCLUSIO I.

18 *Corpora non mouentur seipsi, seu ex sua propria vir- tute ad impediendum vacuum, sed ab aliqua causa extrin- seca.* Hæc est expresse Doctoris in 3. d. 27. & Probatur: quia non habent virtutem motiuam respectu talis mo- tus: ergo non se mouent illo motu.

Probatur antecedens: quia nec grauitas aut leuitas est talis virtus, nec alia adscribi debet: non quidem grauitas in corpore graui, v.g. aqua, quia grauitas ex se est prin- cipium formale descendendi, & ad hoc naturaliter ad- terminatum: nec pari ratione leuitas in corpore leui: ab- surdum enim est, quod principium vnum naturale possit habere duos effectus incompatibiles non dependentes à propositione aliqua obiecti, nec à causa aliqua libera: nec etiam alia virtus debet attribui aquæ, v.g. à qua mo- ueatur sursum, quia omnis virtus aquæ est naturalis, & consequenter deberet habere effectum suum semper quoties non ponitur impedimentum: ergo si aqua ex se haberet virtutem ad æquatam ac totalem respectu motus sursum, deberet semper moueri sursum, quoties non po- nitur impedimentum: sed non ponitur impedimētum de facto aquæ expositæ aëri, nā aër ipse non est impedimē- tum sufficiens: sicut enim non impedit motum aquæ deorsum protinentem à grauitate aquæ determinatæ natu- raliter ad talem motum, ita nec deberet impedire motum aquæ sursum, qui prouenire deberet ab alia illa qualita- te tam naturaliter, quam motus deorsum à grauitate.

Dices illam aliam qualitatem datam esse aquæ ad bo- num vniuersale, ne scilicet daretur vacuum in vniuerso, atque adeo non debere causare motum, nisi quando est periculum vacui; vnde impedimentum istius motus est negatio periculi vniuersi.

Contra: licet ignis haberet virtutē combustiuiam in or- dine ad bonum vniuersi, tamen quia illa virtus est causa ad æquata combustionis, si applicaretur hic, & nunc ma- teriis combustibilibus, ex quarum combustionem seque- retur malum vniuersi, aut non sequeretur bonum ipsius, deberet comburere: ergo & illa virtus si esset causa ad æ- quata motus sursum, deberet illum causare quotiescum- que esset applicata sufficienter: nec haberet aliud impe- dimentum, quā quod non sequeretur bonum vniuersi ex motu ipsius. Et ratio vtriusq; à priori est quod causa na- turaliter agens non potest impediri à negatione vlla nisi à negatione concausæ aut conditionis positivæ applica- tis ipsum ad materiam, vel disponētis materiam aut ob- iectum, circa quod agit: periculum autem vacui non est concausa motus illius, nec conditio applicans aquam ad motum, aut disponens siue aquam, siue aliud subiectum ad recipiendum motum: ergo aqua non obstante nega- tione eius potest tantum agere, quantum si non fuisset.

Probatur secundo: Si aqua haberet virtutem aliquam intrinsecam motus sursum, illa non deberet esse nisi in ordine ad impediendum vacuum, vt fatentur aduersarij: ergo non deberet mouere nisi quantum sufficeret ad im- pediendum vacuum: nec consequenter deberet mouere aquam ascendentem per fistulam nisi vsque ad extremi- tatem fistulæ, sic vt nulla pars aquæ deberet effluere, quia eousque ascendendo impediretur vacuum: sed ex- perientia constat quod moueatur amplius, ergo non mo- uetur ab illa virtute.

Confirmatur: non deberet potius dari virtus aquæ con- tra propriam inclinationem ad motum illum, quæ solum causare

Corpora
non mo-
uentur se
ipsis ad
impediē-
dum va-
cuum.

causare potest impendente periculo vacui, quam virtus attractiua ipsius corpori recedenti; imo potius videtur concedenda illa virtus corpori recedenti, quia corpus recedens non habet virtutem contrariam tali virtuti, sicut habet aqua virtutem contrariam virtuti motiue sursum, nimirum grauitatem, vt motiua est deorsum: ergo non solum gratis, sed minus probabiliter asseritur illa virtus motiua esse in aqua ac cæteris corporibus, quæ sic mouentur.

CONCLUSIO II.

21. Motus ille non provenit à corpore recedente, nec etiam à colligatione corporum orta ex decreto Dei, & motore corporis recedentis. Hæc quoad primam partem est contra Aristoteli & Amicum.

Probatur prima pars: quia corpus recedens haberet virtutem attractiua, vel propter adhaerentiam aliorum corporum, vel propter virtutem occultam attractiua: neutrum dici potest: ergo.

Probatur minor: quia non propter adhaerentiam orta scilicet ex viscositate aliqua, quia falsum est talem dari inter duo corpora dura præsertim, quorum tamen vnum sequitur alterum, ne fiat vacuum; tum quia si daretur talis viscositas seu adhaerentia, ratione illius sentiremus difficultatem separandi vnum corpus ab alio, quando non adesset periculum vacui, contra experientiam; tum quia certum est illam adhaerentiam non esse tantam, quin deberet superari à grauitate aquæ, sicut superatur quando descendit.

22. Et si dicas illam adhaerentiam non impedire separationem nisi occurrente vacuo.

Contra opponi potest totus discursus Conclusionis præcedentis vsque ad vltimam confirmationem, quo etiam discursu probatur, quod corpus recedens non habet virtutem illam quasi magneticam attractiua corporis, quia si talem haberet, semper deberet attrahere etiam non occurrente periculo vacui.

Confirmatur, quia si esset illa adhaerentia corporum inter se, non potius propter illam deberet sequi aqua, verbi gratia ad impediendum vacuum, quam aer recedens manere in loco suo proprio: ergo illa adhaerentia non est causa ad quæ istius motus.

Confirmatur hoc ipsum: quia folles, quando est periculum vacui, non possunt extendi, sed remanent compressæ non minus quam aqua ascendit ad impediendum vacuum: ergo aer ad impediendum vacuum posset remanere immobilis contra naturam particularem suam, non minus quam aqua posset moueri contra suam inclinationem sursum: ergo adhaerentia viscosa aquæ ad aërem ad impediendum vacuum non potius deberet esse ratio, cur aqua moueretur sursum, quam cur aer aut aliud corpus recedens deberet manere immobile iuxta aquam.

23. Probatur secunda pars: tum quia male asseritur illa coniunctio, & colligatio oriri ex decreto Diuino, si non sit exigentia aliqua in ipsis rebus ex natura sua: quod si sit talis exigentia colligatio ipsismet naturis rerum potius attribuenda est, quam ordinationi extrinsecæ Dei. Tum quia, vt paulo ante dixi, si sit talis colligatio ex ordinatione Diuina inter corpora, non potius ex ea deberet oriri, quod corpus recedens deberet mouere seu trahere post se corpus subsequens, quam corpus subsequens detinere corpus illud quod recedit; tum denique, quia sicut illa colligatio attribuitur Deo, ita etiam & motus illi attribui debet; non vero motori corporis recedentis, nisi per modum conditionis sine qua non, quatenus scilicet si ipsum non moueret corpus recedens, nec Deus moueret corpus subsequens.

Probatur hoc: quia ipsamet colligatio non est aliud, quàm positio corporum in locis cõtiguis: ergo si colligatio aquæ cum aëre recedente oriatur à Deo, positio aquæ in loco contiguo loco aeris attribui debet Deo: sed positio illa fit per motum localem aquæ: ergo motus ille debet adscribi causæ contiguationis.

CONCLUSIO III.

24. Ille motus non debet adscribi Deo, nec Angelo rectori vniuersi, & multo minus formæ totius vniuersi. Hæc est iuxta eos, qui adscribunt motum illum virtuti intrinsecæ, & eos etiam, qui assignant aliam causam extrinsecam.

Probatur prima pars, & secunda: tum quia ad Deum ac Angelos in effectibus naturalibus non est recurrendum, nisi vbi deficiunt aliæ causæ naturales, quales hic non deficiunt, vt patebit postea: tum quia ad impediendum vacuum nec Deus nec Angelus deberet potius mouere corpus contra propriam inclinationem, quam detinere alia corpora in loco priori, aut impedire actiones illas, quæ darent occasionem vacuo, nec deberet etiam mouere illa corpora plusquam necesse esset ad impediendum vacuum. Cur enim Deus, quemadmodum detinet graue sursum aliquando, ne fiat vacuum, vt dicunt aduersarij, nec permittit, vt aut ex se moueatur deorsum aut ab alio agente, quod alias ipsum moueret, similiter nõ detinet aër in fistula ne fiat vacuum tam bene quàm impelleret aquam renitentem ad motum sursum vacui impediendi gratia, aut cur potius frangeret vas, in quo congelaretur aqua, quam impediret condensationem aquæ in illo vase, quæ alias succedere deberet, nisi immineret vacuum, vt supponitur?

Probatur tertia pars: tum iisdem rationibus, tum etiam quia non datur forma aliqua vna totius vniuersi, nisi aggregatum ex omnibus formis particularibus repertis in illo, illa autem forma aggregata non habet hoc facere, nec secundum se tota, quia secundum se totam non applicatur; nec secundum partem vllam determinatam, quia talis assignari non potest; & si possit, ipsamet potius deberet dici causa quam forma totius, vt distinguitur ab illa.

CONCLUSIO IV.

25. Motus corporis ascendens contra propriam inclinationem ad impediendum vacuum, fit ab alio corpore succedente ac impellente ipsum immediate, & mediate ab agente mouente primum corpus, quod mouetur, quando incipit motus, quo fieret vacuum, nisi succederet corpus ascendens. Hæc est conformis principiis supra insinuat, quod in rarefactione acquiratur noua quantitas cum subiecto nouo, & in condensatione deperdat aliquam quantitas simul cum subiecto suo: supposito enim hoc, ac impenetrabilitate corporum, facile

Probatur conclusio: quia non potest vnum corpus à loco recedere quin expellat aliud corpus, & illud aliud, & sic necessario debet vnum aliud expellere donec perueniat ad corpus succedens primo corpori, quod impellitur à corpore sibi immediate succedere, etiam contra propriam inclinationem, sicut impellimus lapides sursum. Itaque sic fit hic, quemadmodum in rota, cuius cum vna pars impellitur, illa impellit aliam, & hæc alteram, donec pars immediate succedens impellatur ad succedendum: quod exemplum magis ostendet propositum, si rota fieret ex partibus omnibus contiguis, & non continuis: nam si partes sint continuæ, non potest moueri vna quin altera succedat, etiam absque impulsu aliquo partis succedentis, vt patet in linea mota seu tracta à capite; at si partes sint contiguæ, & non continuæ, nec adhaerentes sibi inuicem, quamuis vna pars moueretur, alia sequens moueri non deberet, nisi ab altera succedente impelleretur vt patet. Quod si etiam posset fieri conuersatio per deperditionem aut quantitatis, aut modi quantitatis, absque deperditione subiecti; tamen adhuc neganda esset contingere in casu, quo moueretur corpus sursum ad impediendum vacuum, aut saltem negari deberet contingere in tanta mensura, quanta sufficit ad excludendum hunc modum mouendi aquam sursum.

26. Adde, in hoc modo dicendi non esse aliquid difficultatis, nisi quod mirum videatur, quomodo ab aëre moto in fistula possit etiam moueri tã cito mediate aqua à parte inferiori, à qua aer ille posset distare secundum lineam illam, qua progreditur motus per multa miliaria:

at

Motus
impediens
vacuum
non ori-
tur à co-
pore re-
cedente.

Motus
corporis
ascendens
ad im-
mediatam
causam
mouentem
primum
corpus
quod
mouetur
quando
incipit
motus
quo
fieri
vacuum
nisi
succederet
corpus
ascendens.
Hæc
est
conformis
principiis
supra
insinuat.